

مجله‌ی برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری
سال پنجم، شماره‌ی ۱۷، تابستان ۱۳۹۵
صفحات ۶۴-۴۹

بررسی پیامدهای حقوقی عدم اطلاع گردشگر خارجی نسبت به قوانین کیفری ایران

ابوالحسن شاکری^۱

سید بهامین بابایی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۶/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۱/۱۳

چکیده

هر گردشگر خارجی که وارد ایران می‌گردد ممکن است مرتکب جرم شود و سپس ادعا نماید که به حکم یا موضوع یا مجازات غیر مطلع بوده است. به موجب ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی، عدم اطلاع به قوانین جزا در هیچ جرمی قابل قبول نیست - به جزء در صورتی که در شرع مطلع بودن به حکم برای اثبات جرم لازم باشد - که در تمامی جرایم حدی به صراحت قانون در ماده ۲۱۸ قانون مجازات اسلامی ادعای عدم اطلاع عذر در حکم خواهد بود و مدعی باید مطلع بودن وی را به شرع ثابت کند یا برای گردشگر خارجی طبق عادت مطلع بودن به جرم ارتكابی قابل تحصیل نباشد که وی باید آن را اثبات کند. ادعای عدم اطلاع گردشگر خارجی به نوع و میزان مجازات نیز اساساً مورد پذیرش نیست. عدم اطلاع به هر یک از عناصر موضوعی مقوم جرم، موجب زوال مسئولیت کیفری است، ولی در خصوص جرایم غیر عمدی عدم اطلاع به حکم یا موضوع یا مجازات بی تأثیر در زوال مسئولیت کیفری است، ولی می‌تواند موجب تخفیف مجازات گردد. مقاله حاضر مساله عدم اطلاع گردشگر خارجی را از چهار جهت زیر مورد بررسی قرار می‌دهد: ۱- عدم اطلاع حکمی گردشگر خارجی، ۲- عدم اطلاع موضوعی گردشگر خارجی، ۳- عدم اطلاع گردشگر خارجی به مجازات ۴- بار اثبات عدم اطلاع که بر عهده چه کسی است؟

واژه‌های کلیدی: گردشگر خارجی، عدم اطلاع، جرم، مجازات، مسئولیت کیفری.

^۱ نویسنده مسئول: دانشیار گروه حقوق دانشگاه مازندران (shakeri_criminallaw@yahoo.com)

^۲ کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی

مقدمه

با پیشرفت جامعه بشری و بعضاً ارتباط و آشنایی با فرهنگ، آداب و رسوم و جاذبه‌های تاریخی و طبیعی و غیره و افراد جوامع بشری برای رفع نیازهای خود به دیگر مناطق سایر کشورها سفر می‌کنند که موجب پیدایش صنعت گردشگری و در دهه‌های اخیر یکی از جذاب‌ترین اهداف سرمایه‌گذاری شده است. برخی صنعت گردشگری را به عنوان شبکه‌ای مرتبط و متشکل از افراد و خدمات مربوط به آن که برای تسهیل سفر فراهم و از آن‌ها استفاده می‌شود، تعریف می‌کنند (راوودراد و حاجی محمدی، ۱۳۸۹: ۶۴). مطالعات گوناگون، اثرات مثبت گردشگری را بر رشد پایدار اقتصادی (لی^۱ و چانگ^۲، ۲۰۰۸: ۱۸۸) کیفیت زندگی (عارف^۳، ۲۰۱۱: ۲۸)، توسعه انسانی (جعفری صمیمی و خیره، ۱۳۹۲: ۱۳) و کارآفرینی، نشان می‌دهند.

بر اساس مصوبات سازمان جهانی «فردی که برای داشتن اوقات خوش، حداقل برای یک شب، به مسافرت برود»، گردشگر نامیده می‌شود. اگر گردشگر خارجی باشد این مدت نباید بیشتر از یک سال و در خصوص گردشگر داخلی این مدت نباید بیش از شش ماه باشد (فنل، ۱۳۸۵: ۲۴)، گردشگر باید به قوانین محل گردشگری به خصوص قوانین جزایی احترام بگذارد، ولی با این حال، ممکن است به سبب عدم اطلاع یا همان «جهل» به قوانین و مقررات کشور محل مسافرت خویش، مثل ایران، مرتکب جرم و درگیر پرونده‌های کیفری گردد.

ادبیات نظری

پیشینه‌ی تحقیق

عدم اطلاع یا جهل در لغت مترادف با نادانی است (عمید، ۱۳۸۸: ۲۲۰)، جهل در اصطلاح فقه به ندانستن حکم شرعی معنا شده است (عاملی، بی تا: ۵۴۴). در علم حقوق، جهل را می‌توان به عدم علم به حکم یا جهل به موضوع جرم معطوف دانست (کلانتری، ۱۳۷۵: ۲۳۶). قبل از پیروزی انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ ماده ۲ قانون مدنی مصوب ۱۳۰۷ ادعای جهل یا عدم اطلاع به حکم را مسموع ندانسته بود و در تأیید آن حکم شماره ۱۳۷۳/۲/۲۰ دیوان عالی کشور، هم‌چنان ادعای جهل به حکم را نیز مسموع نمی‌دانست (صانعی، ۱۳۸۲: ۵۴۱)، ولی بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ۱۳۵۷، به موجب قانون راجع به مجازات اسلامی مصوب ۱۳۶۱ و سپس قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ در برخی از جرایم مثل زنا^۴، سرقت حدی^۵ و شرب خمر^۶، عدم اطلاع حکمی پذیرفته شد و

^۱ Lee, C.

^۲ Chang, C.

^۳ Aref, F.

^۴ ماده ۸۲ قانون حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱ و ماده ۶۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰.

^۵ بند ۷ ماده ۲۱۳ قانون حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱ و بند ۶ ماده ۱۹۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰.

^۶ ماده ۱۲۴ قانون حدود و قصاص و مقررات آن مصوب ۱۳۶۱ و ماده ۱۶۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰.

اطلاع به حکم شرط احراز جرم بود، در سال ۱۳۹۲ قانونگذار در قانون مجازات اسلامی عدم اطلاع حکمی را در کلیات تحت ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی، پیش بینی کرد به این که: «جهل به حکم، مانع از مجازات مرتکب نیست، مگر این که تحصیل علم طبق عادت برای وی ممکن نباشد یا جهل به حکم شرعاً عذر محسوب گردد». عدم اطلاع به موضوع همواره رافع مسئولیت کیفری بوده است و در تمام قوانین و مقررات قبل و بعد از انقلاب اسلامی نیز بر این اساس عمل می‌شد، مانند آن که گردشگر خارجی به تصور آن که کیف خود را بر می‌دارد، کیف متعلق به دیگری را بردارد، در این جا به علت این که عنصر مادی جرم که ربایش مال دیگری است همراه با علم نیست جرم سرقت واقع نشده است.

مبانی نظری

مقررات مربوط به عدم اطلاع از نظر جرم شناسی، آسیب شناسی خاص خود را دارد که این مقاله منصرف از آن است و صرفاً به مباحث و تازه‌های حقوقی آن توجه شده است. تأثیر عدم اطلاع بر مسئولیت کیفری گردشگر خارجی از نظر حقوقی، ابهامات بسیاری دارد، لذا سوالاتی در این خصوص مطرح است که مهم‌ترین آنها عبارتند از: آیا اساساً ادعای جهل یا عدم اطلاع گردشگر خارجی به حکم مسموع است؟ آیا عدم اطلاع گردشگر خارجی به عنصر تشدید کننده مجازات می‌تواند تأثیر در کاهش مسئولیت کیفری داشته باشد؟، آیا عدم اطلاع گردشگر خارجی به قوانین و مقررات جزایی جهل به تقصیر تلقی می‌گردد؟

روش شناسی تحقیق

با لحاظ این که روش تحقیق، مجموعه‌ای از قواعد، ابزار و راه‌های معتبر (قابل اطمینان) و نظام یافته برای بررسی واقعیت‌ها، کشف مجهولات، یافتن روابط و دست‌یابی به راه حل مشکلات است (خاکی، ۱۳۸۲: ۲۰۱). در این پژوهش به منظور بررسی مطالب مرتبط با عدم اطلاع گردشگر خارجی نسبت به قوانین جزایی ایران، مباحث با لحاظ موازین قانونی و آموزه‌های فقهی و حقوقی تحت عناوین: «عدم اطلاع حکمی گردشگر خارجی»، «عدم اطلاع موضوعی گردشگر خارجی»، «عدم اطلاع گردشگر خارجی به مجازات» و «بار اثبات عدم اطلاع» اطلاعات پس از جمع‌آوری به روش کتابخانه‌ای به شرح زیر سازماندهی و تحلیل شده‌اند، تا از نظر حقوقی وضعیت گردشگر خارجی در صورت عدم اطلاع به موضوعات و قوانین جزایی ایران در رسیدگی‌های کیفری نزد دادسرا یا دادگاه‌های ایرانی مشخص گردد.

عدم اطلاع حکمی گردشگر خارجی به جرم

ظهور و گستره نوین حقوق در راستای تحول و ترقی قواعد آن، علی رغم فقدان سابقه طولانی، ابعاد جدیدی همچون حقوق حریم خصوصی را مطرح کرده است (دیفی^۱ و لندو^۲، ۲۰۰۷: ۱۲۶) که هر چند گام مثبتی تلقی می‌شوند، لیکن آثار وضعی آن دشواری کشف حقایق و کثرت شبهه عدم اطلاع را نیز به همراه می‌آورد. در حقوق جزای عرفی اغلب کشورها مانند انگلستان عبارت «عدم اطلاع به قانون عذر محسوب نمی‌شود» را به عنوان یک اصل پذیرفته‌اند (نوربها، ۱۳۹۰: ۳۲۲). برخی معتقدند که در هیچ جای دنیا گفته نمی‌شود عدم اطلاع به حکم موجب معافیت و یا رفع مسئولیت می‌باشد (گاروبی، تا: ۵۲۸). در حقوق آمریکا پذیرفته شده است که عدم اطلاع به حکم رافع مسئولیت کیفری نمی‌باشد (رابسون^۳، ۱۹۸۴: ۶۲). در نظام کامن لا^۴ در صورتی هم که عدم اطلاع معقول و متعارف وجود داشته باشد، باز هم ادعای عدم اطلاع پذیرفته نیست (گیلس^۵، ۱۹۹۰: ۴۵۰)، از همین رو، در رویه قضایی انگلستان چنانچه طبق اوضاع و احوال حاکم، اطلاع متهم از مجرمانه بودن عمل، محال باشد، باز هم مسئول شناخته ولی مجازات او با تخفیف اعمال می‌شود (هگان^۶، ۱۹۸۳: ۶۸). ولی در مقابل این نظر هم وجود دارد که هر گاه کسی به اصل وجود جرم در قانون علم نداشته باشد و به همین خاطر آن را مرتکب شود در صورت اثبات عدم اطلاع نباید حکم به مجازات وی صادر کرد، زیرا که شک و شبهه در مورد اصل وجود حکم است (فیض، ۱۳۸۵: ۳۱۱) به تعبیری عدم اطلاع حکمی وجود دارد که منظور از آن عدم اطلاع به جرم بودن عمل ارتكابی است؛ در حقوق ایران هم به موجب ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی، عدم اطلاع به حکم مانع از مجازات نیست که فرع بر مسئولیت کیفری و جرم بودن رفتار ارتكابی است، ولی با شرایطی عدم اطلاع به جرم موجب زوال مسئولیت کیفری است.

عدم اطلاع یا جهل گردشگر خارجی به جرم ممکن است ابتدائی باشد- یعنی از ابتدا به جرم بودن رفتار جهل داشته و اطلاع نداشته باشد- یا مرتکب قبلاً به جرم علم داشته یا اسلام‌شناس یا ایران‌شناس بوده ولی متعاقباً پس از زمانی نسبت به آن جهل پیدا کند و در نتیجه دچار شبهه گردیده و مرتکب جرم گردد که به اصطلاح به آن اشتباه گفته می‌شود، در هر یک از این دو حالت جهل گردشگر خارجی مستند به ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی مانع از مجازات نخواهد بود (به جزء یکی از دو شرایط این ماده مزبور احراز شود) و چون مجازات فرع برداشتن مسئولیت کیفری است، بنابراین مرتکب در صورت ارتكاب جرم که مستحق مجازات باشد مسئولیت کیفری دارد، ولی صرف ارتكاب جرم موجب مسئولیت کیفری نیست مگر این که بر اساس ماده ۱۴۰ قانون

¹ Diffie

² Landau

³ Robenson

⁴ COMMON LAW

⁵ Giles

⁶ Hogan

⁷ Hogan

مجازات اسلامی مرتکب جرم عاقل بالغ یا مختار باشد، بر اساس ماده ۱۵۵ قانون مزبور جهل گردشگر خارجی به جرم یا جرم مانع از مجازات و در نتیجه مانع از مسئولیت کیفری وی نیست به جزء از دو جهت: «عدم اطلاع گردشگر خارجی به حکم به لحاظ شرعی عذر محسوب گردد» و «عدم اطلاع گردشگر خارجی به حکم طبق عادت قابل تحصیل نباشد» که به شرح زیر قابل بررسی است.

عدم اطلاع گردشگر خارجی به حکم، شرعا عذر محسوب گردد

در آموزه‌های دینی به ویژه حدیث رفع از پیامبر، یکی از موارد رافع^۱ مسئولیت، عدم اطلاع است (عاملی، بی تا: ۳۲)، همین‌طور، شبهه نیز به موجب قاعده درء نیز مسئولیت شرعی را زائل می‌سازد (صدوق، ۱۴۱۳: ۵۴-۵۳)، زیرا شبهه در مطلع بودن گردشگر خارجی نسبت به حرمت عمل ارتكابی مانع از قطعیت در ارتكاب عمدی عمل حرام است، بنابراین، عدم اطلاع به حرمت را باید عذر شرعی موجب زوال مسئولیت شرعی دانست. در این خصوص در جرایم موجب مجازات حدی وقتی کسی فاقد مسئولیت شرعی باشد، بالملازمه فاقد مسئولیت کیفری هم است، زیرا وقتی رفتاری از نظر شرعی حرمت ندارد در قانون نیز واجد وصف جرم حدی نخواهد بود به همین خاطر قانونگذار این بحث را ضمن جرایم حدی پذیرفته و در ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی مطرح کرده است. ممکن است گفته شود که عدم اطلاع به حکم در خصوص جرایم حدی موضوعیت ندارد می‌توان این بحث را در همه جرایم عمدی اعم از موجب حد یا تعزیر که علم مرتکب به حرمت حکم مقوم آن است مطرح کرد، یعنی در تمامی جرایم عمدی که متضمن علم مرتکب به حرمت آن در شرع است، چنان‌چه گردشگر خارجی به حکم شرعی غیر مطلع باشد مسئولیت کیفری نخواهد داشت، البته این تفسیر را نباید به همه جرایم عمدی که ریشه و عقبه شرعی ندارند تسری داد، در این خصوص باید به حکم قاعده عام «عدم اطلاع به حکم رافع مسئولیت کیفری نیست» عمل کرد، مگر از جهت قسمت دوم ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی یعنی چون تحصیل اطلاع طبق عادت ممکن نباشد مسئولیت کیفری نداشته باشد، ولی قبل از این بحث لازم است نگاه مقنن را به استثنای اول، یعنی عذر عدم اطلاع حکمی به حرمت عمل که به صراحت ماده ۲۱۷ قانون مجازات اسلامی در تمامی جرایم حدی قابل تسری دانسته است مورد نقد و بررسی قرار داد، زیرا در این ماده آمده است: «در جرایم موجب حد مرتکب در صورتی مسئول است که به حرمت شرعی رفتار ارتكابی نیز آگاه باشد». برخی از رفتارها هستند که همیشه در همه زمان‌ها و مکان‌ها، نزد همه انسان‌ها و در تمام ادیان الهی و تمام کشورها قباحته داشته و دارند و یا به عبارتی حرام یا جرم تلقی می‌شوند، از قبیل قتل،

^۱ رُفِعَ عَنْ أُمَّتِي تِسْعَةٌ: الْخَطَأُ، وَالنَّسْيَانُ، وَمَا أَكْرَهُوا عَلَيْهِ، وَمَا لَا يَعْلَمُونَ، وَمَا لَا يَطِيقُونَ، وَمَا اضْطُرُّوا إِلَيْهِ، وَالْحَسَدُ، وَالطَّيْبَةُ، وَالتَّفَكُّرُ فِي الْوَسْوَسَةِ فِي الْخَلْقِ مَا لَمْ يَنْطَلِقْ بِشَفَقَةٍ. مسئولیتنه چیز، از امت من برداشته شده است: خطا، فراموشی، آنچه بدان مجبور شوند، آنچه نمی‌دانند، آنچه از توانشان بیرون است، آنچه بدان ناچار شوند، حسادت، فال بد زدن، و تفکر و وسوسه آمیز در آفرینش، تا زمانی که به زبان آورده نشود.

زنای به عنف، آدم ربایی، سرقت، اقدام علیه امنیت ملی، توهین و شهادت کذب که از آن‌ها می‌توان به جرایم ذاتی نام برد، زیرا که گویا همه انسان‌ها در ذات و درون خود به قباحت و جرم بودن این رفتارها عالم هستند و هیچ کس غیر مطلع به آن نیست و اساساً نمی‌توانند نسبت به آن‌ها ادعای عدم اطلاع کنند، برای مثال می‌توان در این خصوص به جرم آدم ربایی مذکور در ماده ۱۴ مجمع قوانین حمورابی اشاره نمود: «اگر شخصی، پسر جوان شخص دیگری را ربوده باشد، او باید به قتل برسد» و یا جرم سرقت که در ماده ۲۲ این قانون اشاره شده است. از همین رو است که قانونگذار هر کشوری معمولاً جرایم فوق را در قوانین و مقررات کشور خویش مورد توجه قرار می‌دهند، مثلاً زنای به عنف در ماده ۲۳-۲۲۲ قانون مجازات فرانسه یا سرقت در ماده ۲۴۲ قانون مجازات آلمان پیش بینی شده است.

این جرایم ذاتاً قبیح که مشترک همه جوامع هستند، در صورت ادعای عدم اطلاع به آن‌ها چه در حد باشد یا در تعزیر، نباید مسموع و رافع مسئولیت کیفری باشد، زیرا این قابل قبول نیست که گفته شود چون سارق حرمت سرقت را نمی‌دانسته است، پس نباید محکوم به جرم سرقت شود، مگر این که بحث از مجازات آن باشد که بحث دیگری است. در این خصوص باید منظور مقنن را معطوف به مجازات جرایم حدی دانست که در صورت حقیقت داشتن عدم اطلاع به آن، مجازات جرایم حدی به اجرا در نمی‌آید ولی صرف ادعای عدم اطلاع به مجازات حدی این جرایم، مانع از تحقق مجازات تعزیری نخواهد بود. مثلاً اگر مرتکب جرم نسبت به حد سرقت بی اطلاع باشد، در این صورت مستند به ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی سرقت حدی به تعزیری تبدیل می‌شود، بنابراین احتمال دارد گردشگر خارجی مجازات جرم حدی ارتکابی خود را نداند و از این جهت مجازات نشود ولی ادعای عدم اطلاع گردشگر خارجی به مجازات تعزیری، مورد پذیرش نخواهد بود و حتی گردشگر خارجی ممکن است به موجب وضعیت خاص خود که از قوانین کشور ایران اطلاع کافی ندارد که در این حالت مجوم به حد نخواهد شد و ممکن است مطابق قانون تعزیر شود و ممکن است بر اساس بند ۳۷ قانون مجازات اسلامی مشمول تخفیف مجازات هم قرار گیرد، زیرا امکان این که گردشگر خارجی غیر مسلمان نسبت به همه شرایط این نوع جرایم مطلع نباشد قابل تصور است، ولی نباید لزوماً منجر به صدور قرار منع تعقیب در دادسرا یا حکم برائت در دادگاه گردد، چون این صراحت قانون با حسن و قبح ذاتی که انسان‌ها نسبت به برخی ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی دارند در تعارض است با ذاتی بودن برخی قباحت‌های اجتماعی مثل قباحت سرقت یا قذف یا زنای به عنف در ذات هر انسان، قبول ادعای گردشگر به عدم اطلاع حرمت یا جرم بودن عمل آن‌ها محل تأمل است، اما قانونگذار با وضع تبصره ۱ ماده ۲۱۸ قانون مجازات صرفاً در خصوص جرایم محاربه و افساد فی الارض و جرایم منافی عفت با عنف، اکراه، ربایش و اغفال، استثنائاً ادعای عدم اطلاع به این احکام را نپذیرفته است و آن را مسقط حد نمی‌داند، ولی در خصوص مابقی جرایم مستوجب مجازات حد، ادعای عدم اطلاع گردشگر خارجی به فقدان علم موجب زوال مسئولیت

کیفری مجازات می‌گردد، هر چند در ماده بعدی یعنی ماده ۲۱۸ قانون مجازات اسلامی شرط پذیرش ادعای عدم اطلاع به جرم را منوط به صدق گفتار عدم اطلاع کرده است که گویا چون هرگز در جرایم ذاتا قبیح، صدق گفتار ادعای عدم اطلاع در جرم بودن برخی جرایم حدی مثل سرقت نمی‌رود، در هر حال مرتکبین این جرایم مسئولیت کیفری خواهند داشت مگر در خصوص برخی جرایم حدی که احتمال صدق گفتار متهم است مثل شرب خمر، حتی آن جا که متهم مسلمان است، زیرا برخی از فقها شرب هر مسکری را قبیح و قابل مجازات نمی‌دانند (بهبهانی، ۱۳۷۸، ۷۹) یا جرایم منافی عفت غیر عنف که در همه کشورها جرم نیست، لذا با لحاظ ذاتی بودن قباحت برخی از جرایم حدی و با لحاظ این که صرفاً نسبت به برخی از جرایم حدی مثل موارد فوق می‌توان احتمال صدق گفتار متهم را داد باید به این نتیجه رسید که ماده ۲۱۸ قانون مجازات اسلامی ناظر به آن دسته از جرایم حدی است که قباحت ذاتی آن‌ها در هر انسانی وجود ندارد بلکه صرفاً ناظر به جرایم حدی اعتباری است که احتمال ادعای عدم اطلاع به آن‌ها ممکن است.

عدم اطلاع گردشگر خارجی به جرم، طبق عادت قابل تحصیل نباشد

یکی دیگر از مواردی که طبق ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی، ادعای عدم اطلاع گردشگر خارجی به جرم مورد پذیرش قرار می‌گیرد، این است که طبق عادت علم گردشگر خارجی به جرم قابل تحصیل نباشد، این امر در جرایم اعتباری یا قراردادی رخ می‌دهد که همیشه بی ثبات و در حال تحول است (نجفی ابرند آبادی و هاشم بیگی، ۱۳۹۰: ۸۰). جرایم اعتباری یا قراردادی، جرایم هستند که حکومت‌ها در جهت حفظ و نظم آسایش عمومی یا باورها و اخلاق عمومی در نظر می‌گیرند (اردبیلی، ۱۳۸۶: ۲۴)، مثل مصرف مسکر، برخی جرایم ناشی از تخلفات راهنمایی و رانندگی که ممکن است از کشور به کشور دیگر متفاوت باشد.

ادعای عدم اطلاع به این قوانین و مقررات در ایران به موجب ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی مورد پذیرش نمی‌باشد، اما در صورتی که متهم ادعا و اثبات نماید «طبق عادت» تحصیل مطلع بودن به این قوانین ممکن نبوده است که معمولاً برای یک گردشگر خارجی قابل تصور است، زیرا فردی که دوره‌ای کوتاه در کشور ایران حضور می‌یابد در حرج اطلاع از منابع قانونی ایران است. حرجی که معمولاً این افراد در استفاده از زبان و قرائت فارسی دارند و از طرفی نیز وقت کافی ندارد که قوانین و مقررات ایران را مطالعه نماید، نباید حتی عدم اطلاع آن‌ها به قوانین و مقررات ایران را تقصیری تلقی نمود، بلکه این جهل قصوری و قابل اغماض است. زیرا این گردشگر خارجی در شرایطی قرار دارد که از هر عقل سلیم انتظار می‌رود تا به آن دسته از قوانین و مقررات کشور ایران که اعتباری و قراردادی هستند اطلاع نداشته باشد.

عدم اطلاع گردشگر خارجی به جرایم اعتباری از دو جهت قابل بررسی است: ۱- عدم اطلاع به جرایم اعتباری حدی ۲- مطلع بودن به جرایم اعتباری تعزیری

عدم اطلاع به جرایم اعتباری حدی

منظور از جرایم حدی، به موجب ماده ۱۵ قانون مجازات اسلامی جرایمی هستند که نوع، میزان و کیفیت اجرای آن در شرع مقدس تعیین شده است، این جرایم ممکن است در سایر کشورها وصف جرم نداشته باشند، مانند زنا یا غیر محصن و قوادی، از همین رو گردشگر خارجی علی الظاهر علمی به این موارد ندارد لذا اصل بر این است که ادعای عدم اطلاع وی به جرم در خصوص این جرایم قابل پذیرش باشد، مگر این که بتوان خلاف آن را اثبات کرد، مثلاً در بسیاری از کشورهای غربی حتی زنا یا محصن جرم نمی‌باشد (میر محمد صادقی، ۱۳۹۲: ۵۷۲). از همین رو بر این اساس نمی‌توان از یک گردشگر خارجی لزوماً انتظار داشت که از این قبیل قوانین اطلاع داشته باشد. بر همین مبنا قانونگذار در ماده ۲۱۸ قانون مجازات اسلامی در خصوص جرایم حدی، ادعای عدم اطلاع به قانون را در صورتی که صدق گفتار ادعا کننده وجود داشته پذیرفته است، اما بر این اساس، صرف ادعای عدم اطلاع گردشگر مخصوصاً مسلمان خارجی یا غیر مسلمان اسلام شناس در همه جرایم حدی مسقط حد نیست، زیرا در موارد بسیاری میان مسلمانان سنی و شیعه و حتی در کشورهای غیر مسلمان جرایم مشترک وجود دارد.

مطلع بودن به جرایم اعتباری تعزیری

تعزیر در ماده ۱۸ قانون مجازات اسلامی این گونه تعریف شده است: مجازاتی است که مضمول عنوان حد، قصاص یا دیه نیست و به موجب قانون در موارد ارتکاب محرمات شرعی یا نقض مقررات حکومتی تعیین و اعمال می‌گردد. نوع، مقدار، کیفیت اجراء و مقررات مربوط به تخفیف، تعلیق، سقوط و سایر احکام مربوط به مجازات تعزیری به موجب قانون تعیین می‌شود. جرایم تعزیری را نیز می‌توان از دو جهت بررسی کرد جرایم تعزیری که قباحت ذاتی آن مشترک همه انسانها در همه ازمه و امکانه است مثل سرقت و توهین که در جرم بودن آن تردیدی نیست لذا اگر گردشگر خارجی مرتکب آن گردد تحت تعقیب کیفری و مجازات قرار می‌گیرد اما بحث قابل تأمل راجع به جرایم تعزیری اعتباری است که در شریعت اسلامی وضع شده است مثل عمل منافی عفت که به تراضی یکدیگر باشد یا جرایم تعزیری که حکومت برای حسن اداره کشور وضع می‌کند مثل صدور چک بلامحل که ممکن است در کشور دیگری جرم نباشد، در خصوص جرایم اعتباری تعزیری با صبغه شرعی که ممکن است یک گردشگر خارجی طبق عادت از آن‌ها اطلاع نداشته باشد مثل قمار موضوع مواد ۷۰۵ و ۷۰۶ قانون مجازات اسلامی است که شاید در کشور متبوع وی حکم خاصی در این خصوص وجود نداشته باشد، لذا نمی‌توان از یک گردشگر خارجی که برای مدت محدود به ایران سفر کرده است انتظار علم به این قوانین را داشت و دادسرا یا محاکم ایرانی باید پس از اثبات این امر که تحصیل مطلع بودن طبق عادت امکان پذیر نیست قرار منع تعقیب یا حکم برائت صادر نمایند. اما اگر گردشگر خارجی ادعای عدم اطلاع به قوانین جزایی ایران نماید، در حالی که همین

عمل مجرمانه در کشور متبوع گردشگر خارجی جرم باشد، این ادعا که گردشگر خارجی که تحصیل علم به آن طبق عادت برای وی ممکن نبود قابل قبول نیست و چون این عمل در کشور وی جرم است در این خصوص از گردشگر خارجی انتظار است نسبت به آن تحقیق به عمل بیاورد، در صورت عدم تحقیق، مرتکب عدم اطلاع تقصیری شده است که ادعای عدم اطلاع به حکم از سوی وی پذیرفته نخواهد بود.

عدم اطلاع به جرم در جرایم غیر عمدی مسموع نیست، زیرا که طبق عادت عدم اطلاع در خصوص این نوع جرایم، عدم اطلاع تقصیری است و عرفاً قابل قبول نیست که مرتکب از آن بی اطلاع باشد، زیرا این نوع جرایم که نظر بر حفظ جسم و جان یا امنیت جامعه دارد و به لحاظ اهمیت موضوع جرم انگاری می‌شود اقتضای آن را دارند که انسان‌ها در این خصوص احتیاط لازم را داشته باشند، بی احتیاطی یا به تعبیر کلی تر تقصیر در ارتکاب این نوع جرایم که عمدتاً موضوعی و عرفی هستند در مسئولیت کیفری گردشگر خارجی تأثیری ندارد.

تأثیر عدم اطلاع موضوعی بر مسئولیت کیفری گردشگر خارجی

منظور از عدم اطلاع موضوعی آن است که مرتکب، قانون را بداند ولی موضوع آن را نداند، علت این جهل ممکن است تاریکی، عجله یا ترس باشد (آقایی نیا و زهروی، ۱۳۸۸: ۴) یا برای وی مفهوم موضوع مجمل و مبهم است یا قلمرو شمول موضوع روشن نیست (ساریخانی و کرمی گلباغی، ۱۳۸۹: ۶۰). عدم اطلاع به موضوع را می‌توان از جهات: «عدم اطلاع به عناصر مقوم جرم» و «عدم اطلاع به عناصر موضوعی تشدید کننده مجازات» بررسی کرد.

عدم اطلاع به عناصر مقوم اصلی جرم

تحقق هر جرم مستلزم وجود شرایطی تحت عنوان عناصر مقوم یا تشکیل دهنده در ارکان مادی و روانی جرم است، مثل سرقت که مقوم آن در رکن مادی عناصری مثل مال بودن و ربودن است، گاهی مشاهده می‌گردد فرد با وجود مطلع بودن به حکم در خصوص عناصر تشکیل دهنده جرم غیر مطلع است، مانند آن که فردی متهم به سرقت است، سپس کاشف به عمل می‌آید که مال ربوده شده متعلق به خودش بوده است که برداشته است و مانع تحقق جرم سرقت می‌گردد. این قبیل اشتباهات موضوعی وصف رفتار را تغییر می‌دهد، علت این تغییر، کامل نبودن قصد مجرمانه است که متوقف بر مطلع بودن مرتکب به موضوع است، وقتی مطلع بودن به موضوع وجود ندارد عمل جرم نخواهد بود. در خصوص گردشگر خارجی عدم اطلاع وی به عناصر تشکیل دهنده جرم مؤثر است، مثلاً یک گردشگر زن خارجی جرم نداشتن حجاب زنان در ایران را بداند، اما اگر در خصوص نحوه اجرای آن بی اطلاع باشد مجرم نخواهد بود، توضیح این که، حجاب در زنان به این معنی است

که گردی صورت، مچ دست و مچ پا در معرض دید نامحرمان قرار نگیرد^۱، در صورتی که گردشگر زن خارجی نسبت به نحوه اجرای حجاب عدم اطلاع داشته باشد، نمی‌توان وی را مجرم دانست، زیرا وی به عناصر تشکیل دهنده‌ی جرم به نحو دیگری اطلاع داشته است که ناشی از اشتباه است یا گردشگر خارجی در مورد شکار غیر مجاز برخی از حیوانات وحشی مثل یوزپلنگ ایرانی اطلاع دارد که جرم است اما در خصوص بعضی دیگر مثل خوک که شکار آن نیز غیر مجاز می‌باشد غیر مطلع است. در این مورد یعنی شکار خوک، گردشگر خارجی مرتکب جرم نشده است و فقط باید به جبران خسارت وارده اقدام نماید.

عدم اطلاع به عناصر موضوعی تشدید کننده مجازات

در ارتکاب جرم ممکن است گاهی متهم نسبت به عناصر موضوعی تشدید کننده مجازات غیر مطلع باشد، در این گونه موارد قانونگذار اشتباه در نتایج حاصل از جرم را نه تنها مؤثر در زوال مسئولیت جزایی نمی‌شناسد، بلکه با در نظر گرفتن «قاعده اثر وضعی اعمال»، هر کسی را مسئول عواقب و نتایج عمل عمدی اش می‌شناسد (هاشمی خان‌عباسی و احمدی، ۱۳۹۴: ۱۴۴) مانند آن که اگر کسی به یکی از رؤسای سه قوه یا معاونان رئیس جمهور یا وزرا، موضوع ماده ۶۰۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵ در حال انجام وظیفه یا به سبب آن توهین کند به سه ماه تا شش ماه و تا ۷۴ ضربه شلاق و یا جزای نقدی محکوم خواهد شد، اما گردشگر خارجی نسبت به این که این اشخاص از رؤسای سه قوه یا معاونان رئیس جمهور می‌باشد یا خیر، غیر مطلع است. عدم اطلاع شخص گردشگر خارجی تأثیرگذار است و باعث می‌گردد وی به کیفیت مشدد مقرر در این ماده یعنی توهین به رؤسای سه قوه محکوم نگردد، هر چند این فرد به سبب ارتکاب جرم توهین به مجازات مقرر در ماده ۶۰۸ قانون مجازات اسلامی محکوم می‌گردد، زیرا در هر حال جرم توهین را مرتکب شده است و به حرمت جرم بودن توهین نسبت به اشخاص عالم است.

عدم اطلاع گردشگر خارجی به مجازات

ممکن است گردشگر خارجی نسبت به جرم اطلاع داشته باشد، اما نسبت به مجازات آن هیچ گونه اطلاع نداشته باشد، مانند آن که بداند قتل جرم است اما نداند مجازات آن به موجب ۳۸۱ قانون مجازات اسلامی قصاص است. یا آن که بداند تهدید جرم است، ولی نداند جرم تهدید به موجب ماده ۶۶۸ قانون مجازات اسلامی دارای مجازات سه ماه تا دو سال حبس و ۷۴ ضربه شلاق

^۱ آیه ۳۱ سوره ی مبارکه نور: «وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ۚ وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ۚ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ غَوَاتٍ ۚ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ ۚ مِن زِينَتِهِنَّ ۚ وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ».

است. اگر گردشگری خارجی به یکی از جرایم مذکور در قوانین و مقررات ایران اطلاع داشته باشد و حرمت علم ارتكابی خویش را بداند و مرتکب جرم شود، ندانستن وی به این که به چه مجازاتی محکوم می‌گردد توجیه ارتکاب جرم نیست، زیرا که عدم اطلاع به مجازات از عناصر تشکیل دهنده جرم نمی‌باشد، قانونگذار جرم را در ماده ۲ قانون مجازات اسلامی این گونه تعریف نموده است: «هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می‌شود»، عناصر مادی جرم، رفتار مجرمانه و دیگر شرایط حاکم بر جرم است و عناصر روانی آن در جرایم عمدی اطلاع به مجرمانه بودن رفتار و اراده است که بعضاً خواست یعنی قصد نتیجه مجرمانه هم شرط است، بنابراین چون عدم اطلاع به مجازات از عناصر تشکیل دهنده‌ی عناصر مادی یا عناصر روانی جرم نیست مانع مسئولیت کیفری نمی‌گردد به همین خاطر است که در تبصره ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی به این امر توجه کرده و عدم اطلاع به نوع و میزان مجازات را به عنوان موانع مسئولیت کیفری شناسایی ننموده است.

هر چند با وقوع جرم صرف عدم اطلاع تأثیری بر مجازات گردشگر خارجی ندارد، ولی اگر گردشگر غیر مسلمان خارجی، مرتکب قتل عمدی موجب قصاص یک غیر مسلمان گردد، مستند به تبصره ۲ ماده ۳۱۰ قانون مجازات اسلامی با مشرف شدن به دین اسلام مجازات قصاص از وی ساقط و به مجازات تعزیری مقرر در کتاب پنجم «تعزیرات»، محکوم می‌گردد. در خصوص جرایم حدی، چنان چه گردشگر خارجی، توبه نماید، به موجب ماده ۱۱۴ قانون مجازات اسلامی در جرائم موجب حد به استثنای قذف و محاربه هرگاه متهم قبل از اثبات جرم، توبه کند و ندامت و اصلاح او برای قاضی محرز شود، حد از او ساقط می‌گردد. هم‌چنین اگر جرائم حدی غیر از قذف با اقرار ثابت شده باشد، در صورتی که توبه مرتکب حتی پس از اثبات جرم باشد، دادگاه می‌تواند عفو مجرم را از طریق رئیس قوه قضائیه از مقام رهبری تقاضا نماید.

قانونگذار در ماده ۱۱۵ قانون مجازات اسلامی در خصوص جرایم تعزیری درجه شش^۱، هفت^۲ و هشت^۳ مقرر داشته است چنان چه متهم توبه نماید و ندامت و اصلاح آن به موجب ماده ۱۱۴ قانون

^۱ درجه ۶

-حبس بیش از شش ماه تا دو سال
-جزای نقدی بیش از بیست میلیون (۲۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا هشتاد میلیون (۸۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال
-شلاق از سی و یک تا هفتاد و چهار ضربه و تا نودونه ضربه در جرائم منافی عفت
-محرومیت از حقوق اجتماعی بیش از ششماه تا پنجسال
-انتشار حکم قطعی در رسانه‌ها
-ممنوعیت از یک یا چند فعالیت شغلی یا اجتماعی برای اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال
-ممنوعیت از دعوت عمومی برای افزایش سرمایه برای اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال
-ممنوعیت از اصدار برخی از اسناد تجاری توسط اشخاص حقوقی حداکثر تا مدت پنج سال

^۲ درجه ۷

-حبس از نود و یک روز تا شش ماه
-جزای نقدی شانزده میلیون (۱۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا بیست میلیون (۲۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال
-شلاق از یازده تا سی ضربه
-محرومیت از حقوق اجتماعی تا شش ماه

^۳ درجه ۸

-حبس تا سه ماه
-جزای نقدی تا ده میلیون (۱۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال
-شلاق تا ده ضربه

مجازات اسلامی برای قاضی محرز شود مجازات ساقط می‌گردد. تحقیقاً، زمان توبه باید قبل از صدور حکم قطعی از دادگاه صادر کننده رأی باشد. در خصوص جرایم تعزیری هر چند در صورت ادعای جهل گردشگر به نوع یا میزان مجازات، دادگاه می‌تواند به موجب بند پ ماده ۳۸ قانون مجازات اسلامی مبتنی بر اوضاع و احوال خاص مؤثر در ارتکاب جرم، مجازات مرتکب را تخفیف یا آن را تبدیل نماید. ولی از این جهت جای بحث است وقتی که در ارتکاب جرایم حدی توبه مانع از مجازات است به طریق اولی در ارتکاب جرم تعزیری باید توبه مانع از مجازات تعزیری باشد، زیرا که وقتی جرایم حدی که عموماً قبیح‌تر و از نظر مجازات شدیدتر از جرایم تعزیری هستند مرتکب با توبه از مجازات حدی معاف می‌شود در صورت ارتکاب جرایم تعزیری که خفیف‌تر از جرایم حدی است این امکان باید بیشتر باشد که توبه مانع از مجازات گردد، ولی در قانون مجازات اسلامی صرفاً جرایم تعزیری با درجات شش، هفت و هشت را مشمول توبه دانسته است که محل تأمل است.

بار اثبات عدم اطلاع

به موجب ماده ۲ قانون مدنی، پس از آن که قوانین در مجلس شورای اسلامی تصویب شد و به تأیید شورای نگهبان رسید و با امضای رئیس جمهور جهت انتشار آن اقدام شد و ۱۵ روز از انتشار گذشت با ترتیب خاصی که در قانون مقرر شده باشد این قانون لازم الاجرا می‌گردد. بر طبق ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی نیز جهل به جرم مسموع نیست، یعنی فرض بر این است که همگان از حکم قانون اطلاع دارند و ادعای عدم اطلاع به جرم بدون دلیل پذیرفته نخواهد شد (کاتوزیان، ۱۳۸۶: ۱۶۶) ولی چنانچه متهم جهل غیر مقصرانه خود را به اثبات برساند قاضی باید به بی‌گناهی او رأی دهد (محقق داماد، ۱۳۹۰: ۲۸)، باید توجه داشت که جهل یک امر شخصی نسبت به مجموعه‌ای از شرایط زمانی و مکانی است، موقعیت اجتماعی، محیط فکری، فرهنگی و جغرافیایی و زندگی شخص مدعی عدم اطلاع را باید در نظر گرفت، از این رو اگر گردشگر خارجی ثابت نماید که جهل به جرایم عمدی داشته است می‌تواند از این طریق مانع اجرای مجازات گردد.

در برخی از جرایم از جمله جرایم حدی به موجب ماده ۲۱۸ قانون مجازات اسلامی که حرمت عمل ارتكابی را شرط ارتكاب جرم می‌داند صرف ادعای عدم اطلاع کافی است و این دادستان است که باید علم گردشگر خارجی را به حکم شرعی اثبات نماید ولی در خصوص دیگر جرایم که اعتباری یا تحصیلی هستند صرف ادعای عدم اطلاع گردشگر خارجی به جرم کافی نیست، البته نیز نیاز نیست که دادستان علم گردشگر را به قانون اثبات کند. بلکه این گردشگر خارجی است که باید شرایطی یا اوضاع و احوالی را مطرح کند که دلالت بر جهل وی به تحصیل علم به جرم بودن آن نماید، زیرا که مفهوم طبق عادت مذکور در ماده ۱۵۳ قانون مجازات اسلامی دلالت بر این مهم دارد که حسب عادت و معمول افراد از جمله گردشگران خارجی علم به جرم بودن پیدا می‌کند خلاف آن نیاز به اثبات دارد که بر عهده مدعی عدم اطلاع است. اما در خصوص عدم اطلاع به موضوع، بر

عکس عدم اطلاع به جرم، صرف انکار گردشگر خارجی نسبت به اطلاع از موضوع که ناظر بر عناصر متشکله یا عناصر مشدده جرم باشد کافی است، در این صورت با انکار گردشگر خارجی، این شخص دادستان یا مدعی است که باید با دلیل به اثبات علم وی به عناصر مادی یا روانی جرم پردازد و در صورت عدم اثبات مطلع بودن موضوعی گردشگر خارجی توسط دادستان یا مدعی به هر یک از این عناصر، حسب مورد ممکن است از مسئولیت کیفری معاف گردد یا به مجازات مشدد ناشی از عناصر مشدد جرم محکوم نگردد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

با پیشرفت روز افزون جامعه بشری و مشغله‌های کاری بشر، آدمی نیازمند تفریح و استراحت می‌باشد، از طرفی نیز علاقه بشر به مشاهده گوشه و کنار جهان هستی نیاز به سفر را حس می‌کند که گاه این سفر در داخل کشور یا خارج از کشور صورت می‌پذیرد. در این بین ممکن است در کشوری که گردشگر خارجی وارد می‌گردد مشکلاتی حقوقی برای وی پیش بیاید یکی از این موارد، ارتکاب جرم و ادعای عدم اطلاع گردشگر خارجی نسبت به قوانین داخلی کشور پذیرنده مثل ایران است.

منطقاً در صورت ادعای عدم اطلاع گردشگر خارجی به جرایمی که ذاتاً جرم است مانند سرقت، قتل و زنا به عنف ادعا عدم اطلاع نسبت به آن‌ها مسموع نیست، اما با این حال قانونگذار در جرایم حدی، به موجب ماده ۲۱۸ قانون مجازات اسلامی ادعای عدم اطلاع به جرائم حدی را در صورتی که احتمال صدق گفتار مرتکب آن از جمله گردشگر خارجی برود پذیرفته است، البته قانونگذار در خصوص محاربه و جرائم منافی عفت با عنف، اکراه، ربایش یا اغفال، به صرف گفتار اکتفا نمی‌کند و قاضی را مؤظف به تحقیق می‌نماید.

در خصوص ادعای عدم اطلاع گردشگر خارجی به جرایم تعزیری مخصوصاً جرایمی که ذاتاً قبیح هستند، حسب قانون ایران ادعای عدم اطلاع به آن‌ها پذیرفته نیست، اما در خصوص عدم اطلاع گردشگر خارجی به جرایمی که قراردادی هستند از قبیل قمار، می‌توان ادعای عدم اطلاع به این جرایم را متصور گشت، این امر به موجب ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی در صورتی که تحصیل علم طبق عادت امکان پذیر نباشد مسموع است، نباید عدم اطلاع گردشگر خارجی نسبت به این قبیل قوانین را در زمره‌ی عدم اطلاع قصوری دانست، زیرا گردشگر خارجی این احتمال را نمی‌دهد که در سفر خویش مرتکب جرم گردد و از طرفی تکلیفی به یادگیری تمام قوانین ایران را ندارد، از این رو نباید مطلع نبودن وی را از باب قاعده حرج، اطلاع نبودن تقصیری تلقی نمود.

اگر گردشگر خارجی نسبت به مجازات جرمی ادعای عدم اطلاع نماید، به موجب تبصره ماده ۱۵۵ قانون مجازات اسلامی این ادعای عدم اطلاع به مجازات مسموع نخواهد بود، اما در حقوق ایران تمهیداتی پیش بینی شده است که بر مجازات گردشگر خارجی تأثیر دارد، مثلاً در مورد مجازات

قصاص اگر گردشگر خارجی، غیر مسلمان باشد و در ایران به سبب قتل یک غیر مسلمان محکوم به مجازات قصاص گردد می‌تواند با مشرف شدن به دین اسلام صرفاً از مجازات قصاص رهایی یابد هر چند باید دیه را به خانواده مقتول بپردازد و مجازات تعزیری مذکور در تبصره ۲ ماده ۳۱۰ قانون مجازات اسلامی را تحمل کند یا در خصوص اجرای مجازات جرایم حدی و تعزیری می‌توان با توبه، مجازات این جرایم را تحت تأثیر قرار داد. در صورتی که گردشگر خارجی پیش از اثبات جرم به غیر از جرایم محاربه و قذف توبه نماید مجازات ساقط و اگر پس از اثبات جرم در غیر جرم قذف توبه نماید ممکن است مورد عفو مقام رهبری قرار گیرد. در خصوص زنا یا به عنف یا اکراه یا با اغفال بزه دیده مرتکب در صورت توبه و سقوط مجازات حدی به حبس یا شلاق تعزیری درجه شش یا هر دو آن‌ها محکوم می‌شود.

چنانچه گردشگر خارجی نسبت به حرمت عمل ارتكابی اطلاع داشته باشد، اما نسبت به عناصر موضوعی متشکله جرم بی اطلاع باشد، موجب زوال مسئولیت کیفری است. این عدم اطلاع به موضوع قابل اثبات و پذیرش است و حتی در جرایم با مجازات مشدد موجب می‌گردد که گردشگر خارجی به جای محکومیت به مجازات مشدد، به مجازات جرم ساده محکوم گردد. از آن‌جا که بعد از انتشار قانون فرض اطلاع همگان از قانون می‌باشد، در صورت ارتكاب جرم، گردشگر خارجی باید عدم اطلاع خود به جرم را اثبات نماید. در برخی از جرایم که مطلع بودن به حکم یکی از شرایط ارتكاب جرم است صرف ادعای گردشگر خارجی به عدم اطلاع کافی است این دادستان است که باید مطلع بودن او را ثابت نماید، در خصوص عدم اطلاع گردشگر خارجی به موضوع، دادستان یا مدعی باید مطلع بودن گردشگر خارجی به عناصر مادی و روانی جرم را برای محکومیت وی به اثبات برساند.

منابع

۱. قرآن کریم
۲. اردبیلی، محمدعلی (۱۳۸۶). *حقوق جزای عمومی*، ج ۱، چاپ هفدهم، تهران: نشر میزان.
۳. آقای‌نیا، حسین و زهروی، رضا (۱۳۸۸). مطالعه تطبیقی جهل بسیط متهم و آثار آن در فقه امامیه، حقوق کیفری ایران و آمریکا، *فصلنامه حقوق*، دوره ۳۹، شماره ۴: ۱۹-۱.
۴. جعفری صمیمی، احمد و خبره شیما (۱۳۹۲). اثر گردشگری بر توسعه انسانی، *مجله‌ی برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، سال ۲، شماره ۷: ۲۴-۱۱.
۵. خاکی، غلامرضا (۱۳۸۲). *روش تحقیق با رویکرد به پایان‌نامه نویسی*، تهران: انتشارات بازتاب.
۶. خالقی، علی (۱۳۹۲). *جستارهایی در حقوق جزا بین الملل*، تهران: شهردانش.
۷. راودراد، اعظم و حاجی محمدی، علی (۱۳۸۹). تفاوت شناخت حاصل از گردشگری واقعی و گردشگری مازی بر پایه‌ی نظریه روایت، *تحقیقات فرهنگ*، شماره ۱۰: ۸۲-۶۱.
۸. ساریخانی، عادل و کرمی گلباغی، داوود (۱۳۸۹). تأثیر جهل حکمی بر مسئولیت کیفری از منظر فقه امامیه، *مطالعات حقوقی*، شماره ۳: ۸۲-۵۷.
۹. صانعی، پرویز (۱۳۸۲). *حقوق جزای عمومی*، تهران: طرح نو.
۱۰. عمید، حسن (۱۳۸۸). *فرهنگ فارسی عمید*، تهران: انتشارات فرهنگ نما، چاپ اول.
۱۱. کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۶). *مقدمه علم حقوق*، تهران: انتشارات سهامی انتشار، چاپ پنجاه و هشتم.
۱۲. کلانتری، کیومرث (۱۳۷۵). *اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها*، بابلسر: انتشارات دانشگاه مازندران.
۱۳. گارو، رنه (بی تا). *مطالعات نظری و علمی در حقوق جزا*، ترجمه سید ضیال‌الدین نقابت، ج ۱.
۱۴. فنل، دیویدای (۱۳۸۵). *مقدمه‌ای بر طبیعت گردی*، ترجمه اولادی قادیکلایی، بابلسر: دانشگاه مازندران.
۱۵. فیض، علی رضا (۱۳۸۵). *مقارنه و تطبیق در حقوق جزای عمومی اسلام*، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۱۶. محقق داماد، سید مصطفی (۱۳۹۰). *قواعد فقه بخش جزایی*، ج ۴، چاپ نوزدهم، تهران: مرکز نشر علوم انسانی.
۱۷. میر محمد صادقی، حسین (۱۳۹۲). *جرایم علیه اشخاص*، چاپ پازدهم، تهران: میزان.
۱۸. نجفی ایرند آبادی، علی حسین و هاشم بیگی، حمید (۱۳۹۰). *دانش نامه جرم‌شناسی*، چاپ دوم، تهران: انتشارات گنج دانش.
۱۹. نوربها، رضا (۱۳۹۰). *زمینه‌ی حقوق جزای عمومی*، چاپ بیست و نهم، تهران: گنج دانش و نشر داد آفرین.
۲۰. هاشمی‌خان‌عباسی، سید علی و احمدی، سید مهدی (۱۳۹۴). بررسی فقهی و حقوقی تأثیر شبهه در رفع مجازات، *فصلنامه پژوهش‌های فقه و حقوق اسلامی*، سال پازدهم، شماره ۳۹: ۱۵۰-۱۳۵.

۲۱. بهبهانی، الوحید (۱۳۷۸). *الرسائل الفقهیة*، ج ۱، چاپ اول، قم: موسسه العلامة المجدد الوحید البهبانی.
۲۲. صدوق، محمد بن علی (۱۴۱۳ق). *من لایحضره الفقیه*، تهران: مکتبه الصدوق، ج ۴.
۲۳. عاملی، محمد حسن (بی تا). *وسائل الشیعه*، تهران: دارء احیاء التراث العربی، ج ۱۸.
24. Aref, F. (2011). The effects of tourism on quality of life: A case study of Shiraz, Iran, **Life Science Journal**, 8(2): 26-30.
25. Diffie, W. and Eva Landan, S. (2007). **Privacy on the: the Politics of Wiretapping and Encryption**, Published by MIT press.
26. Giles, M. (1990). **Criminal Law**, 2nd Edition, Sweet & Maxwell nutshells.
27. Hogan, S. (1983). **Criminal Law**, Lonson: Oxford University Press.
28. Lee, C. and Chang, C. (2008). Tourism development and economic growth: A closer look at Panels, **Tourism Management**, Vol. 29: 180- 192.
29. Robenson, P. (1984). **Criminal Law Defenses**, University Press.

